

УПУТСТВО ЗА ИСПИТИВАЧЕ КОЈИ НЕМАЈУ ОДОБРЕЊЕ BHCA

1. Увод

1.1. Прописи

Испитивачи који нису одобрени од BHCA, а који намјеравају да спроводе испите практичне обучености, провјере стручности и процјене стручности летачких посада које је сертифицивала BHCA морају бити признати од BHCA као страни испитивачи у складу са Правилником BHCA о утврђивању техничких захтјева и управних поступака у вези са летачким особљем у цивилном ваздухопловству („Службени гласник БиХ“ бр. 04/18, примјењивим од 27. јануара 2018. године) путем којег је у регулаторни систем Босне и Херцеговине транспонована Уредба Комисије (ЕУ) бр. 1178/2011 о утврђивању техничких захтјева и управних поступака у вези са летачким особљем у цивилном ваздухопловству, како слиједи:

1.1.1. FCL.1015(c) у Поддијелу К – Испитивачи:

Имаоци сертификата испитивача не спроводе испите практичне обучености, провјере стручности или процјене стручности подносиоца захтјева за којег надлежни орган није исти као онај који је издао сертификат испитивача, осим ако су прегледали посљедње доступне информације које садрже релевантне националне процедуре надлежног органа подносиоца захтјева.

1.1.2. ARA.FCL.205 Праћење испитивача:

- (a) Надлежни орган израђује програм надзора са циљем да прати дјеловање и радне резултате испитивача водећи рачуна о:
  - (1) броју испитивача које је сертифицивао; и
  - (2) броју испитивача које су сертифицивали други надлежни органи а који користе своје привилегије у оквиру територије на којој надлежни орган спроводи надзор.
- (b) Надлежни орган одржава списак испитивача које је сертифицивао. На списку се наводе привилегије испитивача, а објављује га и ажурира надлежни орган.
- (c) Надлежни орган израђује процедуре са циљем да се одреде испитивачи који спроводе испите практичне обучености.

1.1.3. ARA.FCL.210 (c) Информације за испитиваче:

Надлежни орган може испитиваче које је сертифицивао и испитиваче које су сертифицивали други надлежни органи а који користе своје привилегије на њиховој територији упознати са безбједносним критеријумима које треба поштовати при спровођењу испита практичне обучености и провјера стручности у ваздухоплову.

1.2. Одговорност испитивача

Испитивачи испуњавају све важеће прописе и захтјеве, а нарочито:

- FCL.1005 Ограничења привилегија у случају личног интереса,
- FCL.1015 Стандардизација испитивача,
- FCL.1030 Спровођење испита практичне обучености, провјера стручности и процјена стручности, те важећа средства усклађивања и савјетодавни материјал.

1.3. Сврха овог упутства

Ово упутство је осмишљено са циљем да се испуне захтјеви Анекса I, FCL.1015(c) у складу са захтјевима из Анекса VI ARA.FCL.210(c), а који се односе на информације које је Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: BHCA) дужна да пружи испитивачима које није сертифицивала BHCA.

Сврха овог упутства је да се испитивачима које није сертификовала BHCA дају информације о:

- (i) томе како да се у својству испитивача региструју у BHCA да би потврдили да су примили ово упутство. Ово је неопходно урадити прије спровођења испита практичне обучености, провјера стручности и процјена стручности за имаоца BHCA дозволе или подносиоца захтјева за BHCA дозволу.
- (ii) начину обавјештавања BHCA о томе када намјеравају да спроведу испит практичне обучености, провјеру стручности или процјену стручности имаоца BHCA дозволе или подносиоца захтјева за BHCA дозволу.
- (iii) овлашћењу које им је потребно да би спровели испит практичне обучености или провјеру стручности ради обнове или процјену стручности, и потврди која им је потребна да би спровели провјеру стручности ради продужења или процјену стручности.
- (iv) о томе како могу добити упуте о безбједности летења при спровођењу испита практичне обучености, провјера стручности и процјена стручности у ваздухоплову у Босни и Херцеговини.
- (v) информацијама о националним управним поступцима, захтјевима у погледу заштите личних података, законске одговорности, осигурању од несреће и накнадама.

Намјера овог упутства није да замијени било какву обуку или стандардизацију испитивача која је предвиђена прописима нити да се издаје било какво додатно увјерење испитивачу.

Ово упутство не подразумијева никакво допуштење или одобрење од BHCA за коришћење било каквог ваздухоплова или симулатора, нити на било какав начин овлашћује било којег испитивача да крши законе, правила или процедуре који су на снази у јурисдикцији у којој се обавља испит, провјера или процјена.

2. Поступак регистрације за испитиваче које није сертифицивала BHDCA да спроводе испите практичне обучености, провјере стручности и процјене стручности имаоца FCL/JAR-FCL дозволе, овлашћења или сертификата који је издала BHDCA или подносиоца захтјева за FCL/JAR-FCL дозволу, овлашћење или сертификат који издаје BHDCA

Упутство за испитиваче које предвиђа FCL.1015 (c) даје се у форми писане инструкције коју ће испитивач прочитати и потом својим потписом на признаници потврдити да разумије и задовољава услове истог.

Признаница се потом доставља у BHDCA заједно са копијама потребних докумената.

Процес се састоји од процедуре коју мора проћи испитивач који нема одобрење BHDCA:

1. Попунити образац захтјева – (шифра: PART FCL/EXAM-005), који се испуњава и шаље на сљедећу е-mail адресу: najava@bhdca.gov.ba заједно са скенираним копијама потребних докумената,
2. Прочитати документ Упутство за испитиваче који немају одобрење BHDCA, попунити посљедњу страницу и исту послати у облику скениране датотеке или фотокопије заједно са обрасцем захтјева (из тачке 1) на сљедећу е-mail адресу: najava@bhdca.gov.ba.
3. Прије коришћења својих привилегија, испитивач који нема одобрење BHDCA мора добити потврду од BHDCA. Ова потврда се испитивачу шаље електронским путем (путем е-mailа).

Од испитивача који немају одобрење BHDCA се очекује да прочитају и потписом прихвате Упутство за испитиваче (видјети посљедњу страницу) на сваке три године или након истека важења Сертификата испитивача који је прихватила BHDCA.

У овом тренутку, BHDCA ће прихватити и овлашћење испитивача одобрено у складу са JAR-ом које се односи на спровођење испита/провјера.

Сву комуникацију са страним испитивачима треба обављати електронским путем, користећи само њихове објављене е-маил адресе и путем е-mail адресе najava@bhdca.gov.ba.

2.1. Спровођење испита практичне обучености, провјера стручности и процјена стручности

Сви испитивачи, прије почетка процеса спровођења испита практичне обучености, провјере стручности или процјене стручности за имаоца Part-FCL/JAR-FCL дозволе, овлашћења или сертификата који је издала BHDCA или подносиоца захтјева за Part-FCL/JAR-FCL дозволу, овлашћење или сертификат који издаје BHDCA, морају се обавезно упознати са националним управним поступцима, прописима и захтјевима државе у којој се спроводи предметни испит, провјера стручности или процјена стручности.

2.2. Појединости о испитивачу које објављује BHDCA

У складу са ARA.FCL.205, Анекс VI Техничких захтјева и управних поступака у вези са летачким особљем у цивилном ваздухопловству (“Службени гласник БиХ” бр. 04/18), BHDCA ће објавити листу испитивача које су сертифицивали други надлежни органи а који су са БХДЦА окончали поступак упознавања са Упутством. На листи се наводе привилегије испитивача.

У сврху заштите података, слањем обавјештења у BHDCA испитивач даје сагласност Дирекцији за цивилно ваздухопловство БиХ да објави име испитивача, број сертификата испитивача, државу која је издала сертификат, привилегије испитивача и датум истека важења сертификата испитивача.

2.3. Поступак обавјештавања о испиту практичне обучености, провјери стручности и процјени стручности

Испитивач којег је сертификовала друга држава чланица дужан је да обавијести BHDCSA о томе када намјерава да спроведе испит практичне обучености, провјеру стручности или процјену стручности за имаоца BHDCSA дозволе, овлашћења или сертификата или подносиоца захтјева за BHDCSA дозволу, овлашћење или сертификат.

Ово обавјештење укључује све потребне информације о планираним испитима практичне обучености, провјерама стручности или процјенама стручности, и доставља се у BHDCSA на e-mail адресу: najava@bhdca.gov.ba.

2.3.1. Појединости у обавјештењу

Испитивачи шаљу сљедеће појединости у обавјештењу, по потреби:

- Референтни број Упутства за испитиваче*:
- Пуно име испитивача:
- Број дозволе испитивача и држава издавања дозволе:
- Љекарско увјерење испитивача (класа и рок важења), по потреби:
- Опсег привилегија испитивача како су наведене на сертификату испитивача:
- Рок важења сертификата испитивача:
- Пуно име кандидата:
- Број дозволе кандидата:
- Улога кандидата током испита / провјере / процјене:
- Врста догађаја – Испит практичне обучености / Провјера стручности / Процјена стручности
- Мјесто одржавања испита / провјере / процјене:
- Датум и вријеме одржавања испита / провјере / процјене:
- Класа или тип ваздухоплова:
- Број квалификације за FSTD / Регистрација ваздухоплова:

Испитивач мора приложити скениране копије сертификата испитивача, дозволе испитивача и љекарског увјерења испитивача.

Референтни број BHDCSA је исти референтни број који је наведен на оригиналном сертификату испитивача.

2.3.2. Прихватање обавјештења

Испитивачи могу спровести испит практичне обучености или провјеру стручности или процјену стручности без обзира да ли су или нису добили потврду о пријему обавјештења од BHDCSA.

2.3.3. Извјештавање и документација након спровођења испита практичне обучености, провјере стручности или процјене стручности

Сви испитивачи који су спровели испит практичне обучености, провјеру стручности или процјену стручности за имаоца BHDCSA дозволе или подносиоца захтјева за BHDCSA дозволу дужни су да извјештај о томе пошаљу електронском поштом **одмах након завршетка** испита/провјере/процјене на сљедећу e-mail адресу: najava@bhdca.gov.ba.

Испитивачи шаљу извјештај са сљедећим детаљима:

- Референтни број Упутства за испитиваче:
- Пуно име испитивача:

- Број дозволе испитивача и држава издавања дозволе:
- Љекарско увјерење испитивача (класа и рок важења), по потреби:
- Опсег привилегија испитивача како су наведене на сертификату испитивача:
- Рок важења сертификата испитивача:
- Пуно име кандидата:
- Број дозволе кандидата:
- Улога кандидата током испита / провјере / процјене:
- Врста догађаја – Испит практичне обучености / Провјера стручности / Процјена стручности
- Мјесто одржавања испита / провјере / процјене:
- Датум и вријеме одржавања испита / провјере / процјене:
- Класа или тип ваздухоплова:
- Број квалификације за FSTD / Регистрација ваздухоплова:
- Резултат испита / провјере / процјене:

Након спроведеног испита практичне обучености, провјере стручности или процјене стручности, испитивач испуњава одговарајуће документе (обрасце). Испитивач задржава један примјерак документације са испита практичне обучености, провјере стручности или процјене стручности.

Испитивач или подносилац захтјева доставља оригиналне документе у BHDCA. Ако се документи шаљу поштом, контакт адреса је:

Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине (BHDCA)
Одсјек FCL
V козарске бригаде 18
78000 Бања Лука
Босна и Херцеговина

Сви горенаведени документи (обрасци) доступни су на званичној страници BHDCA (интернет адреса: <http://www.bhdca.gov.ba/index.php/sr/2014-03-13-11-09-11/part-fcl>).

3. Национални управни поступци и захтјеви

3.1. Спровођење испита практичне обучености

FCL.030 (b) наводи да: „Осим за издавање дозволе саобраћајног пилота, подносиоца захтјева за испит практичне обучености за предметни испит препоручује организација/лица одговорно за обуку, након окончања обуке. Записи о обуци се достављају испитивачу“.

Прије спровођења испита практичне обучености, испитивач се мора увјерити да је подносилац захтјева завршио све обуке које су предвиђене прописима и да га је за испит практичне обучености, сем за испит практичне обучености за ATPL, препоручила организација/лице одговорно за обуку.

Испитивач не може спроводити испит практичне обучености за издавање дозволе, овлашћења или сертификата за имаоца BHCA дозволе или подносиоца захтјева за BHCA дозволу, ако га BHCA није писмено овластила за спровођење предметног испита.

3.2. Привилегије за овлашћене испитиваче

3.2.1. Испити практичне обучености за стицање дозволе, сертификата наставника, инструменталног овлашћења, те овлашћења за тип или класу

BHCA обично потврђује испитиваче који су из БиХ или испитиваче које је сертифицивала BHCA, или испитиваче које запошљава АТО организација коју је сертифицивала BHCA да спроводе испит практичне обучености за стицање дозволе, инструменталног овлашћења, овлашћења за тип или класу.

Када BHCA добије обавјештење о испиту практичне обучености од испитивача којег је сертифицивала друга држава чланица и са референтним бројем Упутства који је издала BHCA, BHCA ће издати овлашћење за спровођење предметног испита практичне обучености. Ово овлашћење ће испитивачу бити послато искључиво електронском поштом.

3.2.2. Издавање, продужавање и обнављање сертификата испитивача

Све процјене стручности ради издавања, продужавања или обнављања сертификата испитивача може спроводити само инспектор BHCA или старији испитивач који је од BHCA посебно овлашћен да спроведе предметну процјену стручности.

BHCA ће издати овлашћење за горенаведену сврху и исто послати предметном старијем испитивачу искључиво електронском поштом.

3.2.3. Продужавање овлашћења и сертификата

Испитивачи могу спроводити провјеру стручности или процјену стручности ради продужавања овлашћења или сертификата тек након што пошаљу обавјештење и добију потврду од BHCA.

Међутим, испитивач не смије уписати нови рок важења у дозволу.

3.2.4. Обнављање овлашћења и сертификата

Испитивачи који спроводе провјере ради обнављања овлашћења и сертификата морају се увјерити да је подносилац захтјева завршио неопходну обуку за освјежавање знања, и то на начин да им се достави сертификат или документовани докази из АТО организације, по потреби [Видјети AMC1 FCL.740(b)(1)].

Испитивачи могу само спровести провјеру стручности ради обнављања овлашћења, али не смију уписати обнову овлашћења у пилотску дозволу.

3.3. Обавјештење – за сваки догађај – када обавијестити

Испитивачи које није сертифицивала BHCA дужни су да пошаљу обавјештење (видјети став 2 изнад) за сваки испит практичне обучености, провјеру стручности или процјену стручности које намјеравају да спроведу за имаоца БХ Part-FCL/JAR-FCL дозволе или подносиоца захтјева за БХ

Part-FCL/JAR-FCL дозволу.

Обавјештења за испит практичне обучености, провјеру стручности и процјену стручности која се спроводи ван територије Босне и Херцеговине шаљу се најмање 15 радних дана унапријед.

Друга обавјештења се шаљу најмање 3 радна дана унапријед.

4. Надзор испитивача

BHCA задржава право да посматра сваки испит практичне обучености, провјеру стручности или процјену стручности која се спроводи за имаоца БиХ дозволе, овлашћења или сертификата или за подносиоца захтјева за БиХ дозволу, овлашћење или сертификат.

BHCA ће у свој програм надзора укључити испитиваче које није сертифицивала BHCA, а који спроводе испите практичне обучености, провјере стручности или процјене стручности, са циљем да прати њихово дјеловање и радне резултате.

5. Остале информације

5.1. Рјешавање спорова

Испитивачи морају упознати имаоца BHCA дозволе или подносиоца захтјева за BHCA дозволу са процедурама надлежног органа који их сертифициује или са одобреним процедурама у њиховој АТО организацији које се односе на истраживање свих евентуалних приговора на спровођење испита.

Подносилац захтјева који жели да покрене спор у вези са спровођењем испита практичне обучености, провере стручности или процјене стручности може случај упутити у писаном облику сљедећим редослиједом:

1. АТО организацији у којој се одиграо догађај;
2. Националној ваздухопловној власти (NAA) која је издала сертификат испитивача, да размотри случај;
3. Дирекцији за цивилно ваздухопловство БиХ (BHCA), ако кандидат жели да затражи интервенцију BHCA.

Ако се скрене пажња BHCA на приговор, у погледу спровођења испита практичне обучености, провере стручности или процјене стручности коју је спровео испитивач којег није сертифицивала BHCA, тада BHCA просљеђује приговор у NAA која је издала сертификат испитивача.

5.2. Заштита личних података

Образац за пробни лет и све друге личне информације могу се прослиједити само у BHCA, надлежној власти испитивача који нема одобрење BHCA по потреби, и пилотовом послодавцу (уз сагласност пилота).

Информације се не смију просљеђивати другима.

FCL.1030(c) Анекса I Техничких захтјева и управних поступака у вези са летачким особљем у цивилном ваздухопловству наводи: „Испитивачи воде евиденцију у трајању од 5 година која садржи појединости о свим обављеним испитима практичне обучености, проверама стручности и процјенама стручности те њиховим резултатима“.

FCL.1030(d) Анекса I Техничких захтјева и управних поступака у вези са летачким особљем у цивилном ваздухопловству наводи: „На захтјев надлежног органа одговорног за сертификат испитивача, или дозволу подносиоца захтјева, испитивачи су дужни да доставе сву евиденцију и извјештаје, као и све информације које су неопходне у сврху надзора“.

5.3. Законска одговорност и осигурање испитивача

Испитивачи дјелују као појединачна лица и лично су одговорни за своје поступке или пропусте.

Испитивачи нису под уговором са BHCA и нису запослени у BHCA.

Испитивач не смије спровести испит, проверу или процјену стручности ако не задовољава све захтјеве из Техничких захтјева и управних поступака у вези са летачким особљем у цивилном ваздухопловству („Службени гласник БиХ“ бр. 04/18), који су на снази у БиХ, и ако нема неопходно овлашћење од свог надлежног органа и од BHCA у случајевима када се то овлашћење тражи.

Испитивач мора да испуни процедуре које се захтијевају у Техничким захтјевима и управним поступцима у вези са летачким особљем у цивилном ваздухопловству („Службени гласник БиХ“ бр. 04/18), који су на снази у БиХ, и које захтијева BHCA, јер у супротном BHCA не може прихватити исход предметног испита практичне обучености, провере стручности или процјене стручности.

Испитивач мора исказивати стандардно стручно умијеће, пажњу и прописно понашање које се очекује од једног испитивача. Испитивач који то не исказује или је немаран у својству испитивача или вође ваздухоплова лично је одговоран за губитак или повреду у случају несреће.

Испитивач који не исказује стручно умијеће, пажњу или прописно понашање лично је одговоран

за сваки губитак који подносилац захтјева евентуално претрпи.

BHDCA не пружа никакво осигурање од несреће током испита или провјере. Оно је одговорност испитивача.

Испитивачима се савјетује да потраже стручни савјет о осигурању које покрива њихове активности; укључујући осигурање од учешћа у лету, испиту или настави која би могла довести до несреће чији је исход смрт, повреда или губитак те произилазећи одштетни захтјев.

5.4. Накнаде

Накнада је она коју договоре испитивач и подносилац захтјева.

5.5. Упуте о безбједности летења при спровођењу испита практичне обучености, провјера стручности или процјена стручности у ваздухоплову у Босни и Херцеговини

Испитивачи који спроводе испите практичне обучености, провјере стручности или процјене стручности у ваздухоплову у Босни и Херцеговини дужни су да се припреме за летење у ваздушном простору Босне и Херцеговине (FIR Sarajevo) прије спровођења догађаја, те да се упознају са релевантним локалним процедурама у случају да се за испит практичне обучености, провјеру стручности или процјену стручности користи летиште, по потреби.

5.6. Упити

Све упите које испитивачи имају у вези са овим упутством треба слати електронском поштом и насловити на шефа Одсјека FCL, на сљедећу е-mail адресу: najava@bhdca.gov.ba.

Прије спровођења испита практичне обучености, провјере стручности или процјене стручности за имаоца БиХ дозволе или подносиоца захтјева за БиХ дозволу, обавезно је да испитивач којег није сертификовала BHDCA буде регистрован у BHDCA у смислу да је примио упутство за испитиваче.

Регистрација је БЕСПЛАТНА.

Попуните ову страницу за регистрацију и пошаљите електронском поштом на najava@bhdca.gov.ba као прилог обрасцу захтјева за упутство за испитиваче који нису из Босне и Херцеговине (*шифра обрасца: PART FCL/EXAM-005*).

Изјава о Упутству за испитиваче који нису из Босне и Херцеговине

Молимо да образац попуните **ВЕЛИКИМ** словима.

Ја, _____, изјављујем да сам прочитао и разумио

пуно име и презиме

документ **УПУТСТВО ЗА ИСПИТИВАЧЕ КОЈИ НЕМАЈУ ОДОБРЕЊЕ BHDCA** који описује административне захтјеве и поступке за прихватање испитивача који немају одобрење BHDCA, заштиту личних података, законску одговорност, осигурање од несреће, прије спровођења испита те да сам примио Упутство за испитиваче у складу са мојим личним подацима:

Датум и мјесто рођења: (дд/мм/гггг) _____

Адреса: _____

Е-mail адреса: _____

Број телефона (по могућности мобилног
- опционално) _____

Врста и број дозволе _____

Текућа овлашћења за тип/класу /
IR _____

Текући сертификат(и) наставника _____

Надлежни орган за издавање _____

Текући сертификат(и) испитивача _____

Надлежни орган за издавање _____

Моје привилегије испитивача су:
_____
_____
_____

Овим путем дајем сагласност BHDCA да објави моје име и привилегије испитивача у складу са ARA.FCL.205 (b).

Потпис: _____ Датум/Мјесто: _____ /